

Forfatter: Brandes, Georg

Titel: Udrag fra Hovedstrømninger. Det unge Tyskland (1890)

Citation: Brandes, Georg: "Samlede Skrifter", i Brandes, Georg: *Samlede Skrifter*, 1899-1910, s. 637. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-brandes06-shoot-idm139753868502144/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Samlede Skrifter

paa Landet i Brevveksling med Venner af den lærde Stand og med Mænd af Folket (som hin Konrad Deubler i Salzkammergut), der undertiden forstaar hans Skrifter bedre og føler dybere ved dem end den saakaldte dannede Verden gør. I 1837 indgik han Ægteskab med sin Ungdomselskede. En Begivenhed, der havde Betydning for hans Hjerteliv, var den af ham gengældte Lidenskab, som i Begyndelsen af Fyrreerne en ung Pige, Datter af en af hans Venner, en Tid lang nærrede for ham.

Forelæsninger har han kun en enkelt Gang holdt, i Aaret 1848 i Heidelberg, dog ikke paa Universitetet, som frygtede og skyede ham, men privat. Hans Venner havde i 1842 forsøgt at faa ham ansat i Heidelberg; først følte han sig tiltalt af Tanken, senere værgede han sig lidenskabeligt mod at man gjorde Skridt for at virkeliggøre denne Plan: «At ville gøre mig til Professor og tilmed paa den almindelige Maade, som ethvert Fæ kan blive det . . . er at stille mig lig de Dumrianer, der for Tiden figurerer, er at krænke, at latterliggøre mig . . . Mit Hoved hører ikke hjemme paa Lærestolen. Det hører, véd du hvorhen? — gæt! — paa Skafottet; thi mit Hoved er saa afgørende og skarpt som en Skarpretters Sværd, og jeg har selv kun Lyst og Mod til Handlinger, hvor det gælder at sætte Hovedet paa Spil»^{*)}. Vennen havde opfordret ham til hellere at kalde sit Værk *Teologiens Væsen* end *Kristendommens Væsen*. Han svarer: «Det at styrte Teologien er mig en højst ligegyldig Ting. Jeg har kun med verdenshistoriske Eksistenser at gøre . . . Paa Hovedet maa man slaa; af Grundsætning maa man negte. At handle, det vil sige at halshugge — med den Beslutning, hvis det gøres nødigt, selv at ville lade sig halshugge derfor.»

Det er et fastere Sprog og en anden Synsmaade end Digternes. Saint-René Taillandier har villet finde en Modsigelse i at Feuerbach med disse Anskuelse ikke deltog i Oprørsbevægelserne 1848. Han svarer herpaa: «Hr. Taillandier! Naar der igen udbryder en Revolution og jeg tager Del i den, saa kan De til Førfærdelse for Deres gudfrygtige Sjæl være vis paa, at denne Revolution bliver sejrrig, at Kongedømmets og Kirkevældens sidste Dag er kommen. Desværre oplever jeg ikke denne Revolution. Og dog tager jeg virksom Del i en stor og sejrrig Revolution, hvis Virkninger imidlertid først vil udfolde sig efter Aarhundreders For-

^{*)} *Briefwechsel zwischen Feuerbach und Christian Kapp*, 1876, S. 176.

løb. Thi efter min Lære, som ikke kender til Guder, derfor heller ikke paa Politikens Omraade til Mirakler, men af hvilken De intet forstaar og som De anmasser Dem at bedømme istedenfor at studere den, efter denne Lære er Rum og Tid Grundbetingelser for al Væren, al Tæoken og Handlen. Ikke fordi det manglede Parlamentet paa Troende, som man latterligt har paa-staaet i det bajerske Rigsraadskammer — de Fleste var Guds-frygtige, og Vorherre tager dog ogsaa Hensyn til Flertallet — men fordi det ingen Steds- og Tidssans havde, derfor fik det Hele en saa forsmædelig Ende*).

Saa mange Udviklingsstadier Feuerbach under sin stigende Virkelighedsinteresse har gennemløbet, og saa meget der end med Rette kan siges om hans Standpunkters Flerhed, er hans Hovedtanke, den der er som Nøglen til Hvælvingen, paa hvilken det Hele hviler, dog ligesaa simpel som stor. Og det er denne: Mennesket kan ikke blive sig et Væsen bevidst, der er højere end dets eget. Dersom Mennesket kunde blive sig selv ∞ : sit Væsen bevidst som endeligt ligeoverfor et andet Væsen, der be-grebes som uendeligt, saa vilde Mennesket i sin Bevidsthed be-grænse sit eget Væsen ∞ : fornægte det. Dets Bevidsthed vilde altsaa naa ud over dets Væsen, men dette er umuligt; thi Be-vidsthed er kun Væsenets Selvbekræftelse.

Istedenfor som Hegel at sige: Menneskets Bevidsthed om Gud er Guds Selvbevidsthed, nødes vi da til at sige: Menneskets Bevidsthed om Gud er Menneskets Selvbevidsthed; Religionen er Menneskets første Selverkendelse, ad en Omvej.

Det indrømmes fra alle Sider, at Gud uundgaaeligt maa be-stemmes ved menneskelige Omsagnsord: Gud er Kærlighed, Gud er Godhed, Viden, Magt osv. Men Grundordet er jo kun det personliggjorte Omsagn. Omsagnet er det Oprindelige. I Virke-ligheden er da Religionens Mening denne: Kærligheden er gud-dommelig ∞ : ubetinget værdifuld, tilbedelsesværdig; Godhed, Viden, Magt er guddommelige.

Troen paa en Gud er da Troen paa det menneskelige Væsen som Naturens Grundvæsen.

Religionens tilsyneladende Grundsætning er vel denne: Jeg er Intet imod Gud; dens virkelige er denne: Alt er Intet imod mig, Alt er Middel for mig. Ved Hjælp af Bøn og Undere har

*) *Wesen der Religion*. S. VII.